

Rutin – Samtala om våld

Innehåll

Rutin – Samtala om våld	1
Våld i nära relationer	2
Barnets rättigheter	2
Förebyggande arbete inom barnhälsovården.....	3
Att samtala och ställa fråga om våld på rutin.....	3
Dokumentation	4
Anmälan till socialtjänsten enligt kap 14 § 1 Socialtjänstlagen (SoL).....	5
Slutnot	6

Våld i nära relationer

Universellt, till alla	Riktade insatser I	Riktade insatser II
Hälsosamtal (nyfödd) Samtal om förekomst av våld och om hur barn påverkas av våld i nära relation Enskilt föräldrasamtal Frågeformulär	Uppföljande samtal inom barnhälsovården Samverkan/hänvisning MBHV-psykolog Socialtjänst/familjevägledare Kurator/psykolog på vårdcentralen Stödinsatser lokalt/nationellt	Anmälan till socialtjänst Direkt kontakt utifrån behov Socialtjänst/Barnahus Skriftlig anmälan

WHO:s definition av våld i nära relationer innefattar alla former av beteenden i nära förhållanden som innebär fysiska, psykiska eller sexuella övergrepp och/eller kränkningar. Våldet kan förekomma mot barn och mot vuxna.¹

För barn innebär våld i nära relationer att utsättas för våld mellan vuxna eller andra familjemedlemmar samt att vara utsatt för våld riktat mot egen person. Andelen barn som utsätts för våld mellan vuxna i familjen uppskattas till mellan 8–11 %. Hälften av barnen som utsätts för våld mellan vuxna har också själva blivit utsatta för våld. Barn som utsätts för våld i nära relationer, har generellt en sämre utveckling, psykisk och fysisk hälsa än andra barn.^{2 3 4 5 6}

När barn utsätts för våld i nära relationer störs barnets anknytning till sina föräldrar. Detta genom att barnet skräms av hot, våld och otrygghet till sina anknytningspersoner.

Barn i förskoleåldern som utsätts för våld i nära relationer kan uppvisa psykosomatiska symtom som ont i magen, matproblem, huvudvärk och ont i kroppen. En del får mardrömmar, blir utåtagerande och rastlösa. Andra blir ängsliga med ett överdrivet föräldraberöende medan andra blir passiva och upplevs som lugna.⁷

Vuxna kvinnor och män som i sin barndom utsätts för våld i nära relationer har ökad risk för depression, riskbruk av alkohol och självskadebeteende i betydligt högre utsträckning än andra.^{8 9 10}

Barnets rättigheter

Enligt lag 2018:1197 har alla barn rätt till optimal hälsa, liv och utveckling. Alla barn har rätt att växa upp under trygga förhållanden utan fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, bristande omsorg, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som tar hand om barnet.

Barnrättsperspektivet innebär åtgärder som förverkligar barnets mänskliga rättigheter, innefattande samhällets stöd och skydd för barn som riskerar eller är utsatt för brott.^{11 12 13}

Alla barn (0–6 år) har rätt till barnhälsovård, vilket utgår från ett barnperspektiv.

Förebyggande arbete inom barnhälsovården

Att aktivt samtala och fråga om våld i familjen är ett sätt att förebygga och uppmärksamma barn som utsätts för våld i nära relationer.

Barnhälsovården (BHV) har en viktig del i det preventiva arbetet för att minska riskerna för att barn ska fara illa. Genom tidig identifiering av problem i familjen, föräldrastöd och insatser för att öka föräldrars förståelse för barns behov och utveckling. Samtal med föräldrar om upplevelse av våld i nära relationer är viktigt för att kunna synliggöra barnets situation. Genom att ge föräldrar stöd och kunskap inom området kan barnets rätt till en god hälsa och utveckling främjas. Grunden för ett bra bemötande och omhändertagande av barn och föräldrar som utsatts våld och/eller övergrepp är att lyssna, fråga och vara lyhörd inför det som sägs. Strävan efter att etablera ett gott samarbete med familjen får dock **aldrig** gå före målet att skydda och stödja barnet.^{14 15 16}

Att samtala och ställa fråga om våld på rutin

Som en del i det första hälsobesöket inom barnhälsovården ingår Samtal om **våld i nära relationer**, vad våld innefattar och hur det påverkar barns hälsa. Föräldrarna informeras om att frågor om våld kommer att ställas vid de enskilda föräldrasamtalen inom barnhälsovården och att personal inom hälso- och sjukvård har tystnadsplikt, men även en skyldighet att göra en anmälan till socialtjänsten vid oro för att ett barn far illa. Detta för att barn och dess föräldrar ska få skydd, stöd och hjälp utifrån behov.

- I samtalet kan följande stödmaterial användas:
- *Leva med barn*, kapitel "Aldrig våld!"
- www.1177.se, rubriken "Våld och övergrepp"
- "Barn har rätt till en uppväxt utan våld" broschyr från VG-regionen

Förslag på formulering vid samtalet:

Vi vet att det är vanligt att det förekommer våld i familjen och vi vet att det påverkar barnets hälsa. Därför frågar vi alla föräldrar om våldsutsatthet vid minst ett besök på BVC. Om det är så att ni själva är utsatta eller vet någon annan som är utsatt så är det viktigt att veta att det finns hjälp och stöd att få.

Det finns en lång tradition av våld som en del i barnuppfostran. I många länder inklusive Sverige är detta i dag förbjudit enligt lag. Vad tänker ni när jag säger våld?

Fråga om våld, enskilt besök

Tänk på att alltid fråga föräldern i enrum. Använd oberoende tolk/telefonolk vid tolkbehov.

När frågor om våldsutsatthet ställs är det viktigt att definiera vad våld är samt presentera syftet med frågorna. Informera alltid om anmälningsplikten gällande misstanke om barn som far illa enligt 14 Kap. 1§ SoL.

Förslag på formulering vid samtalet:

Vi vet att det är vanligt att det förekommer våld i familjer och vi också att det påverkar barnets hälsa (negativt?). Därför frågar vi alla föräldrar om våldsutsatthet vid minst ett besök på BVC. Jag undrar om du kan tänka dig att besvara några frågor om våld i nära relation?

Med våld menar vi

- Fysiskt våld som innebär t.ex. slag, sparkar och knuffar
- Psykiskt våld som innebär t.ex. verbala kränkningar, kontroll och isolering
- Sexuellt våld i form av sexuella kränkningar, samlag och/eller sexuella handlingar under tvång

Uppföljande samtal utifrån frågeformulär

En viktig del i att fråga om våld är att följa upp svaren. *Hur kändes det för föräldern att besvara frågorna?*

Vid utfall på frågorna behöver mer utforskande frågor ställas.

- Har du någon gång i ditt liv blivit utsatt för våld eller hot av någon person som står dig nära? Som vuxen eller barn?

Vill du berätta mer om dina erfarenheter av våld?

Är du på något sätt utsatt för våld i dag?

Hur känner du kring det du berättar idag?

Hur tänker du kring ditt föräldraskap utifrån dina upplevelser som barn?

- Är du för närvarande rädd för din partner eller någon annan närstående person?

På vilket sätt känner du dig rädd?

Vem är du rädd för?

På vilket sätt tänker du att det påverkar dig?

På vilket sätt tänker du att det kan påverka ditt barn?

- Är ditt barn utsatt på något sätt?

På vilket sätt är ditt barn utsatt? Vill du berätta mer om det?

Är du orolig för att ditt barn inte behandlas väl hemma?

Dokumentation

All dokumentation inom barnhälsovården ska utgå utifrån ett barnperspektiv. I barnets journal ska barnet hälsa och utveckling och vidtagna åtgärder kunna följas. Uppgifter om förälder dokumenteras i förälderns journal.

Hälsosamtalet dokumenteras i ”Checklista – Hälsosamtal” - Våld i nära relationer – Genomfört. Kommentarrutan används utifrån behov.

Enskilt föräldrasamtal, Frågeformulär samt samtal om våld dokumenteras i ”Checklista – Hälsosamtal - Våld i nära relation, Genomfört.

I kommentarrutan dokumenteras om frågeformulär har använts samt avvikelser vid utfall.

Utfall, dokumenteras under ”Åtgärder”, vid orosanmälan till socialtjänst samt kontakt med annan instans t.ex. samverkan med socialtjänst enligt tidigare rutin. Hänvisning till kurator, annan instans och behov av uppföljning inom BHV dokumenteras utifrån vidtagen åtgärd.

Anmälan till socialtjänsten enligt kap 14 § 1 Socialtjänstlagen (SoL)

Hälso- och sjukvårdens ansvar

Hälso- och sjukvårdspersonal som arbetar inom barnhälsovården är enligt Socialtjänstlagen (kap 14. 1 a § SoL) skyldig att göra en anmälan till socialtjänsten vid misstanke eller kännedom om att barn far illa. Det är viktigt att socialtjänsten får kännedom om sådant som kan innebära att ett barn far illa/riskerar att fara illa.

Så långt det är möjligt bör åtgärderna ske i samråd med vårdnadshavaren, men om det inte är möjligt måste barnhälsovården hänvisa till sin primära uppgift att verka för barnets bästa även om misstankarna efter utredning kan visa sig vara felaktig eller icke bevisbara. Vid misstanke om allvarliga missförhållanden/brott t.ex. barnmisshandel och sexuella övergrepp **ska inte vårdnadshavaren informeras om anmälan.**

Både barnet och föräldrarna behöver hjälp när barnet far illa! ^{17 18}

Socialtjänstens ansvar

Socialtjänsten ansvarar för att utreda när barn utsatts för våld, vilket även inkluderar barn som lever i en miljö där det förekommer våld mellan vuxna. Socialtjänsten ska även bedöma barnets behov av stöd och skydd samt risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld. Socialtjänsten bör vidare utreda om någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnad, umgänge, förmyndarskap eller målsägandebiträde.

Socialtjänsten har alltid möjlighet utifrån en anmälan att ge en återkoppling om utredning påbörjat eller inte. ^{19 20 21}

Barnahus

Barnahus är en verksamhet som är specialiserad på utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för fysisk misshandel eller sexuella övergrepp. I ett Barnahus samråder och samverkar socialtjänst, polis, åklagare, rättsmedicin, barnmedicin samt barn- och ungdomspsykiatri. I Sörmland finns Barnahus i Eskilstuna och Nyköping. Länets övriga kommuner är anslutna till något av dessa Barnahus och samverkan sker via samråd. ²²

Polisanmälan

Offentligt anställda har alltid en möjlighet att vid misstanke om begånget brott mot ett barns hälsa, liv, frihet och frid samt vid sexualbrott göra en polisanmälan enligt stöd i Offentlighets- och sekretesslagen 10 kap. 21§. Detta rekommenderas att alltid göras i samråd med arbetsledaren.

Slutnot

-
- ¹ WHO. (2016). GLOBAL PLAN OF ACTION to strengthen the role of the health system within a national multisectoral response to address interpersonal violence, in particular against women and girls, and against children. <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/252276/1/9789241511537-eng.pdf?ua=1>
- ² Annerback, E.M., Wingren, G., Svedin, C.G., Gustafsson, P.A. (2010) Prevalence and characteristics of child physical abuse in Sweden - findings from a population-based youth survey. Acta Paediatr. 99(8): 1229–36.
- ³ Holt, S., Buckley, H., & Whelan S. (2008) The impact of exposure to domestic violence on children and young people: a review of the literature. EM Child Abuse Negl., 32(8): 797–810.
- ⁴ Janson, S., Jernbro, C. & Långberg, B. (2011). Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige: en nationell kartläggning 2011. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.
- ⁵ MacMillan, H.L., Wathen, C.N. (2014) Children's exposure to intimate partner violence. Child Adolesc Psychiatr Clin N Am, 23(2): 295–308.
- ⁶ Jernbro, C., Tindberg, Y., Lucas, S., Janson, S. (2015) Quality of life among Swedish school children who experienced multitype child maltreatment. Acta Paediatr. 104(3): 320–325
- ⁷
- ⁸ Nationellt centrum för kvinnofrid. Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen (2010)
- ⁹ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa. 2014
- ¹⁰ Almqvist, K., Georgsson, A., Grip, K., Broberg, A. (2012) Stöd till barn som upplevt att mamma utsatts för våld – erfarenheter från en studie av barn som deltagit i Bojens grupprogram. Delrapport 3. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- ¹¹ Barn som far illa en vägledning för hälso- och sjukvården samt tandvården gällande anmälningsskyldighet och ansvar. Stockholm: Socialstyrelsen; 2014.
- ¹² Brandin Berndtsson M, Juhlén K. Handbok om Barnkonventionen. Stockholm: UNICEF Sverige; 2008.
- ¹³ Hälso- och sjukvårdslagen (2 § HSL) .
- ¹⁴ Rikshandboken, webbhandbok för barnhälsovård. www.Rikshandboken-bhv.se
- ¹⁵ Barn som far illa en vägledning för hälso- och sjukvården samt tandvården gällande anmälningsskyldighet och ansvar. Stockholm: Socialstyrelsen; 2014.
- ¹⁶ Vägledning för barnhälsovård. Socialstyrelsen, 2014
- ¹⁷ Svårt att se- Ansvar att handla! – Barn som far illa eller riskerar att fara illa. Landstinget Sörmland 2015 <http://insidan.dll.se/globalassets/verksamhets--och-ledningsservice/enheter/hallbar-utveckling/manskliga-rattigheter/barnrattsarbete/barn-som-far-illa/kunskapsunderlag-uppdaterad-augusti-2015.pdf> hämtad 180326
- ¹⁸ Rikshandboken, barn som far illa <http://www.rikshandboken-bhv.se/Texter/Barn-som-far-illa/Barnhalsovardens-roll-och-ansvar/> hämtad 180313
- ¹⁹ Socialtjänstlag (2001:453)
- ²⁰ Socialtjänstförordningen (2001:937).
- ²¹ Socialstyrelsen (SOSFS 2014;4) Våld i nära relationer.
- ²² Svårt att se- Ansvar att handla! – Barn som far illa eller riskerar att fara illa. Landstinget Sörmland 2015 <http://insidan.dll.se/globalassets/verksamhets--och-ledningsservice/enheter/hallbar-utveckling/manskliga-rattigheter/barnrattsarbete/barn-som-far-illa/kunskapsunderlag-uppdaterad-augusti-2015.pdf> hämtad 180326